

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

на вирішення питання всебічної корекції мовленнєвих вад у дітей. Важливо дати батькам систему теоретичних знань та практичних навичок, спрямованих на якісне, успішне подолання у дітей вад мовлення.

Висновок. Успішне подолання мовленнєвих порушень у спеціальному закладі дошкільної освіти можливе тільки за умови тісного взаємозв'язку й послідовності в роботі всього педагогічного та батьківського колективу, єдності вимог, запропонованих дітям.

Список використаних джерел:

1. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : метод. посіб. Г.Беленька, Н.Гавриш, С.Васильєва, В.Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; заг. ред. Н. Гавриш. Харків: Мадрид, 2015. 220 с.
2. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу. Запоріжжя, 2009. 317 с.
3. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 296 с.

Притиковська С. Д., Медведєв П. О.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПАЛЬЦЕВОГО ПРАКСИСУ З ПОКРАЩЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ПРИДМЕТНО-МОТОРНИХ ФУНКЦІЙ ДОШКІЛЬНИКІВ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Постановка проблеми. Проблема розвитку ручної діяльності дітей завжди привертала увагу педагогів, оскільки це потужно пов'язано з розвитком мозку – психологічними та педагогічними процесами, що в наслідку стає допоміжною частиною формування та подальшого розвитку нашої мови.

Формування правильного мовлення є однією з найважливіших складових гармонійного розвитку дитячої особистості. На жаль, з кожним роком кількість дітей народжених з порушеннями центральної нервової системи збільшується, як у всьому світі, так і в Україні.

Питання особливостей розвитку ручного праксису у дітей з порушеннями мовлення старшого дошкільного віку вивчають вітчизняні і зарубіжні науковці багато років поспіль, але і досі залишається актуальним. Це свідчить про необхідність подальшого дослідження питання особливостей навчання, та насамперед, подолання мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему особливостей навчання дітей висвітлено у численних психолого-педагогічних та психолінгвістичних наукових дослідженнях (В. Бондарь, Н. Денисенко, Л. Журавльова, В. Ільяна, М. Єфименко, В. Тарасун, Є. Соботович, Л. Ханзерук, О. Чеботарьова, М. Шеремет). Водночас вона залишається актуальною, через

те що спостерігається збільшення кількості дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями [4, 5, 6, 7].

Мета статті. Здійснити аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури взаємозв'язка розвитку пальцевого праксису щодо шляхів покращення загальних предметно-моторних функцій у дошкільників з мовленнєвими порушеннями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існує три основних види мовлення дитини – невербальне (внутрішнє), звукове і писемне. Останній вид мовлення пов'язаний із маніпулятивними можливостями кисті, тобто кистьовим праксисом. Праксис (від грец. *pragma* – дія) – складний комплекс аналітико-сінтетичних процесів, спрямованих на організацію **цілісного рухового акту**, це автоматизоване виконання завчених рухів. Для виконання таких рухів «на єдиному подиху» необхідні достатня зорово-просторова орієнтація і постійне надходження інформації про хід виконуваних дій.

Проблема розвитку ручного праксису у дошкільників є однією з найактуальніших і найскладніших для подальшого шкільного навчання. Розлади праксису називаються апраксією. Якщо йдеться про порушення кистьового праксису – це називається кистьовою апраксією. При цьому слід зазначити, що апраксії – це своєрідні порушення рухів, при яких не спостерігається паралічів. Прийнято розрізняти три основних типи апраксії: *моторну, зорово-просторову і кінестетичну*. Порушення мовленнєвого праксису розглядаються окремо.

Моторна (еферентна) апраксія – це порушення автоматизованих рухів дій, що в подальшому впливає на засвоєння письма на перших етапах початкової освіти. Саме опанування писемним мовленням забезпечує необхідні передумови для подальшого засвоєння навчальної програми.

Візуально-просторова (конструктивна) апраксія полягає в порушенні цілеспрямованих дій внаслідок дефекту зорово-просторового орієнтування. Дитина не розрізняє праву і ліву сторони, погано розуміє сенс приєднання над, під, за і інших.

Кінестетична (аферентна) апраксія – нездатність управляти рухами внаслідок втрати контролю за становищем виконавчих органів. Головний дефект – невміння надати доволно певну позу кисті, руці, органам артикуляційного апарату. Можливі різні комбінації цих варіантів апраксії.

Тренування тонких рухів пальців рук повинно бути системним і систематичним. На наш погляд спиратися в цьому напрямі потрібно на розвиток відповідних кистьових функцій. Як відомо, кистьові функції класифікують на силові, координаційні та швидкісні [3]. Віддаючи належне всім видам кистьових функцій, слід зазначити, що саме на кистьовий праксис найбільш потужно впливає сформованість координаційних функцій кистей. До координаційного арсеналу кистьових функцій відносяться:

1. Дворучна координаційна – це координаційні дії одночасно двома руками при виконанні сумісних цілеспрямованих рухів або рухових дій (як без предметів, так і з предметами).

2. Інструментальна – цілеспрямовані дії з різними інструментами та пристосуваннями (молотком, ключем, викруткою, киянкою, напилком, лещатами, струбцинами тощо) [2].

3. Маніпулятивна – різні маніпуляції із побутовими, навчальними та ігровими предметами.

4. Прокочування – кистьові рухи прокочування долонею (долонями) круглих, овальних та сферичних предметів (циліндрів, скалок, пластикових пляшок, м'ячиків, кульок, пластиліну, тіста, глини тощо).

5. Клавішна – клавішні рухи просто на твердій опорі; по клавіатурі різних клавішних та ударних інструментів (синтезатора, баяна, лічильної машинки, бубна, маракаса, барабана тощо).

6. Обертова – рухи з обертаннями кистей рук та тільки пальців рук (загвинчування та вигвинчування гайок і болтів) [1].

7. Намотування – намотувальні рухи однією або двома руками (різних варіантів мотузок, шнурів, стрічок тощо).

Саме розвиток та корекція вищезазначених кистьових функцій і має складати основу формування кистьового праксису в контексті поліпшення мовленнєвого розвитку у дітей. Для цього необхідно визначитися із **формами** роботи з розвитку кистьового праксису.

До основних напрямів розвитку кистьового праксису відносяться:

1. Фізичний розвиток дітей:
 - предметно-маніпулятивна діяльність.
2. Предметно практична діяльність:
 - трудова діяльність;
 - художньо-естетична діяльність;
 - моделювання-конструювання.

Якщо вести мову про фізичний розвиток дітей дошкільного віку в контексті формування у них необхідного кистьового праксису, рекомендуємо спиратися на програму «Казкова фізкультура», [1]. Особливу увагу необхідно звернути на спеціалізований розділ програми – предметно-маніпулятивну діяльність.

Висновки та перспективи. Підсумовуючи виконане дослідження, необхідно зробити відповідні **висновки**:

1. На основі аналізу інформаційних джерел стає зрозумілим потужний позитивний вплив формування своєчасного та ефективного кистьового праксису на мовленнєвий розвиток дитини. Це стосується як звукового так і писемного мовлення. Особливо кистьова апраксія впливає на формування такої патології як дисграфія (нездатність оволодіти письмом та читанням за нормального розвитку інтелекту).

2. Найбільш ефективними шляхами розвитку кистьового праксису у дітей дошкільного віку слід вважати предметно-маніпулятивну діяльність дітей в процесі фізичного виховання та їхню предметно-практичну діяльність в спеціалізованому напрямі трудового виховання (інструментальних дій із столярними й слюсарними інструментами та приладами).

Перспективи досліджень у цьому напрямі вбачаємо в оптимальному поєднанні можливостей фізичного виховання, інструментальної трудової діяльності дітей та спеціалізованого навчання їх письму.

Список використаних джерел:

1. Єфименко М. М. Корекція кистьових функцій у дітей з порушеннями психофізичного розвитку. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць* : вип. 7, у 2 т./ за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2016. Т.1. С. 122-133.
2. Кантаржи В. К. Методичні особливості застосування ручних рухових дій у корекції порушень кистьових функцій у дошкільнят (стенд «Мураха»). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Випуск 4 (133). Одеса, 2020. №4. С. 101-108.
3. Кантаржи В. К. Класифікація координаційних кистьових функцій в контексті предметно-практичної діяльності старших дошкільників. *Науковий вісник*. 2022. №1. С. 68-73.
4. Козьявкина Н. В. и др. Система интенсивной реабилитации детей с церебральными параличами: новые возможности для коррекции речевых нарушений. *Дефектология*. Київ. 2002, № 5, с. 89-96.
5. Шевцов А. Г., Романенко О. В., Ханзерук Л. О., Чеботарьова О. В. Діти із порушенням опорно-рухового апарату в загальноосвітньому просторі : методичні рекомендації Київ : Слово, 2013. 112 с.
6. Anoško Lūcija. Fine motor skills development in preschool-age children with speech and language disorders *Innovations, Technologies and Research in Education*. Rīga, University of Latvia. 2019. P. 393-404.
7. Varuzza Cristiana, D'Aiello Barbara, Lazzaro Giulia, Quarin Fabio, De Rose Paola, Bergonzini Paola, Menghini Deny, Marini Andrea and Vicari Stefano. Gross, Fine and Visual-Motor Skills in Children with Language Disorder, speech Sound Disorder and Their Combination *Brain Sci*. 2023, Vol. 13(9). P. 1289

Притиковська С. Д., Павловська К. Г.

СТАН ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Постановка проблеми. Мовлення займає особливе місце в системі психічних функцій людини. Вивчення онтогенезу дитячого мовлення засвідчує його величезну роль у психічному розвитку дитини, оскільки формування мислення, когнітивних функцій і становлення особистості тісно пов'язані з появою й розвитком мовленнєвої діяльності і будь-яка інша функціональна система, мовлення є найбільш чутливим до впливу несприятливих факторів у період його інтенсивного формування. Мовленнєві дефекти обмежують комунікативні можливості дитини, сповільнюють розвиток особистісних якостей, ускладнюють її соціальну адаптацію. У зв'язку з тим, що в наш час в Україні зростає кількість дітей з порушеннями в розвитку мовлення в загальному масиві дитячого населення (М. Шеремет), зміст і методика корекційної роботи з ними набуває особливої значущості. Це стосується як мовленнєвого, так і фізичного розвитку дітей.

Аналіз досліджень і публікацій. Найважливіше значення рухової